

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Стаття присвячена аналізу сучасних визначень понять «культура», «комунікативна культура» та «підхід». Досліджено сучасні підходи до способів формування комунікативної культури, що були запропоновані вітчизняними та зарубіжними науковцями. Презентовано інтегрований підхід до формування комунікативної культури перекладача, що має характеристики діяльнісного, професійно-орієнтованого, компетентнісного, культурологічного підходів.

Ключові слова: інтегрований підхід; комунікативна культура перекладача; студенти-філологи; навчальний процес.

Постановка проблеми зумовлена змінами, що відбуваються сьогодні в свідомості українців. Зараз у нашій країні проходять стрімкі соціально-економічні та інноваційно-освітні трансформації, що створюють високу конкуренцію на ринку праці серед випускників вищих навчальних закладів. Сучасному перекладачу недостатньо досконало володіти двома мовами, він має виступати медіатором між представниками двох культур. Успішний перекладач має високий рівень комунікативної культури, що дозволяє йому ефективно взаємодіяти з роботодавцями, клієнтами та іноземцями. Аналіз праць вітчизняних науковців свідчить, що проблема формування комунікативної культури перекладачів не була вивчена належним чином та потребує подальшого опрацювання. Дослідники пропонують різноманітні підходи до навчання іноземних мов та до формування комунікативної компетентності, але не існує інтегрованого підходу до формування комунікативної культури саме перекладачів в процесі їх фахової підготовки [5, с. 8]. Сучасна законодавча база за даною тематикою представлена наступними документами в яких передбачено заходи, спрямовані на становлення перекладача як фахівця з міжкультурної комунікації а також системного бачення сучасної дійсності: Закони України «Про освіту» (1991), «Про вищу освіту» (2014), Указ президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України» (2004), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національна рамка кваліфікацій (2013), «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграція в європейський освітній простір» (2004), Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні (1999), Педагогічну конституцію Європи (2013).

Метою даної статті є аналіз існуючих підходів до навчання іноземних мов, а також до формування комунікативної компетентності та представлення

інтегрованого підходу до формування комунікативної культури перекладачів.

Відповідно до мети статті було поставлено такі **завдання:** 1) проаналізувати педагогічну та методичну літератури з обраної проблематики, 2) визначити основні підходи до формування комунікативної культури перекладачів та презентувати інтегрований підхід до формування комунікативної культури перекладачів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження, присвячені даній тематиці ми поділили на чотири групи.

До першої групи можна віднести праці присвячені проблемам теорії культури: О. Бігич, Н. Бориско, Г. Борецька, Ю. Вишневецький, І. Зимня, Л. Коган, Н. Коваль, Г. Уланова, Е. Фромм, Г. Чайка та ін.

Другу групу складають роботи присвячені підходам до навчання іноземних мов і культур: О. Бігич, Г. Борецька, Н. Бориско, О. Долгіна, Н. Колеснікова, С. Ніколаєва та ін.

До третьої групи належить дослідження комунікації та комунікативної культури: В. Борисов, Н. Волкова, С. Знаменская, Т. Куріцина, А. Маслова, П. Міціч, Б. Тарнопольський та ін.

До четвертої групи належать роботи присвячені аспектам підготовки майбутніх викладачів: Н. Волкова, А. Комарова, В. Луговий, Е. Рогов, С. Сапожников, Ю. Татур та ін.

Спираючись на аналіз останніх досліджень науковців, а також досвід викладацької діяльності, ми виявили, необхідність представлення інтегрованого підходу до формування комунікативної культури перекладачів, що враховуватиме особливості фахової підготовки фахівців з перекладу під час навчання у вищому навчальному закладі, а також вимоги сучасного ринку праці в Україні та світі.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи основні підходи до формування комунікативної культури перекладача, перш за все необхідно розглянути поняття культури в цілому, а також дати визначення

термінам «комунікативна культура» та «комунікативна культура перекладача». На думку У. Самнер культура це «сукупність пристосувань людини до умов її життя» [7, с. 46–47]. М. Херсцковиц стверджує, що культура це сума поведінки та образу мислення, яке утворює дане суспільство [6, с. 351]. Н. Мітрова визначає комунікативну культуру в широкому значенні поняття «як сукупність умінь і навичок, які забезпечують доброзичливу взаємодію людей, ефективне вирішення різноманітних завдань спілкування. Вона складається з комунікативної освіченості, що передбачає опанування психологічних та етичних знань (фактів, уявлень, понять, етичних законів, цінностей тощо), умінь, правил і нормативів у сфері спілкування, що виявляються в кругозорі, загальній ерудиції, здатності до позитивного мислення і пошуків виходу з ситуацій, що склалися, та комунікативної етики» [4, с. 8]. Враховуючи зазначене вище, в нашому дослідженні ми пропонуємо використовувати наступне визначення: «Комунікативна культура перекладача – це структурно-функціональна єдність професійних знань, умінь та навичок індивіда, що дозволяють йому досягати соціально-комунікативних цілей в процесі фахової діяльності». [2, с. 341]

Далі ми пропонуємо розглянути визначення поняття «підхід», які є актуальними у сучасній методичній літературі. За визначенням С. Ніколаєвої «підхід – це загальна вихідна концептуальна позиція, яка є вирішальною у розгляді та визначенні інших підпорядкованих концептуальних положень» [3, с. 81]. І. Колеснікова вважає, що підхід до навчання – це практична реалізація основної домінуючої ідеї навчання у вигляді певної стратегії та засобами того чи іншого метода навчання [1]. Ми пропонуємо визначити підхід до формування комунікативної культури як стратегію навчання та вибір методу навчання, за допомогою якого реалізується ця стратегія.

У контексті нашого дослідження ми пропонуємо спиратися на класифікацію підходів до навчання іноземних мов і культур, що була запропонована С. Ніколаєвою [3, с. 82]. Автор пропонує розглядати підходи з позиції психології, з точки зору об'єкту навчання, та відповідно до способу навчання.

Розглядаючи психологічні аспекти навчання іноземних мов, С. Ніколаєва виділяє біхевіорестичний підхід (сформованість мовленнєвих автоматизмів на іншомовні стимули), індуктивно-свідомий підхід (інтенсивний режим навчання з подальшим усвідомленням мовних моделей та правил їх використання), пізнавальний/когнітивний підхід (учні засвоюють правила використання лексико-граматичних моделей, на основі яких здійснюється свідоме конструювання висловлювання), а також комплексний підхід (поєднання в ході заняття свідомих та підсвідомих компонентів).

З точки зору об'єкта навчання визначаються мовний підхід (навчання орієнтоване на опанування мови як системи), мовленнєвий підхід (формування думок учнів у процесі спілкування), та мовленнєво-діяльнісний підхід (об'єкт навчання – це

мовленнєва діяльність обумовлена ситуацією спілкування та опосередкована системою мови).

Відповідно до способу навчання виділяють прямий/інтуїтивний підхід (мова засвоюється шляхом слухання та інтуїтивного засвоєння мовних одиниць без використання рідної мови) та свідомий/когнітивний підхід (учні усвідомлюють мовні одиниці та здатні пояснити вибір і вживання таких одиниць).

Враховуючи основні цілі та задачі формування комунікативної культури майбутніх перекладачів, ми вважаємо що в процесі підготовки студентів-філологів найбільш доцільним буде використання інтегрованого підходу, який органічно поєднуватиме певні риси діяльнісного підходу, професійно-орієнтованого підходу, компетентнісного підходу та культурологічного підходу, адже вони спрямовані на формування усіх умінь та навичок необхідних для успішної роботи перекладача. Далі ми більш детально розглянемо використання кожного з зазначених підходів у процесі формування комунікативної культури перекладача.

Діяльнісний підхід у підготовці майбутніх перекладачів втілюється у інтенсивних методах навчання (рольові ігри), в яких оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) відбувається під час їх практичного застосування в процесі мовленнєвої діяльності. На занятті навчальна діяльність студентів організована таким чином, щоб вони використовували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань та спрямована на досягнення цілей спілкування. Окрім того, занурення в реальну ситуацію спілкування спонукає студентів до активнішої взаємодії один з одним, а елемент конкурентної боротьби зумовлений правилами ділової гри підвищує мотивацію.

В інтегрованому підході ми пропонуємо враховувати вимоги до майбутньої професії студентів (аспект професійно-орієнтованого підходу). Під час навчання в університеті важливим аспектом підготовки майбутніх спеціалістів є усвідомленні ними сучасних вимог суспільства до обраної професії. Зрозуміти особливості майбутньої професії студенти зможуть завдяки зустрічам з представниками бізнесу, проведенню воркшопів, а також проходженню виробничої практики що дозволить їм зануритися в професійну діяльність, а згодом більш усвідомлено підходити до процесу подальшого навчання. Досвід показує, що студенти, які почали позаштатну роботу за фахом ще під час навчання, більш вмотивовані та націлені на позитивний результат навчання, адже вони розуміють, як отримані знання та навички допоможуть їм у подальшій кар'єрі.

Основною метою інтегрованого підходу ми вважаємо не процес навчання, а його результат (характерна риса компетентнісного підходу). Це призводить до того, що акцент переходить від формального накопичення нормативно визначених знань, умінь та навичок до формування і розвитку у студентів здатності активно діяти, застосовувати досвід успішного перекладу у конкретних ситуаціях. Такий підхід забезпечує високу готовність випускника успішно здійснювати реальну професійну діяльність.

Професійна діяльність перекладача передбачає тісний взаємозв'язок мови та культури її носіїв. Інтегрований підхід до формування комунікативної культури перекладачів передбачає усвідомлення наступного постулату: культура – це мета, а мова – це засіб навчання (аспект культурологічного підходу). Такий зсув інтересів у галузь культури відбувся наприкінці 1980-х коли на заняттях з вивчення іноземної мови стали учнів перш за все знайомили з культурою її носіїв. Даний аспект інтегрованого підходу передбачає вивчення студентами таких дисциплін як лінгвокраїнознавство, культурологія та історія мови. Пропонується дві тенденції інтерпретації фактів мови і культури: 1) від фактів мови до фактів культури; 2) від фактів культури до фактів мови. Така комплексна підготовка майбутніх перекладачів дозволить їм усвідомлювати культурні особливості представників різних країн та враховувати їх під час ведення переговорів чи здійснення перекладу.

Висновки. Враховуючи основні цілі та задачі формування комунікативної культури майбутніх перекладачів, ми вважаємо що в процесі підготовки студентів-філологів найбільш доцільним буде використання інтегрованого підходу, що включатиме певні риси діяльнісного підходу (втілюється в інтенсивних методах навчання), професійно-орієнтованого підходу (передбачає врахування на заняттях інтересів учнів та потреби їх майбутньої професії), компетентнісного підходу (пропонує переорієнтацію з процесу на результат освіти) та культурологічного підходу (передбачає у процесі занять активну взаємодію мови та культури її носіїв), адже вони спрямовані на формування усіх умінь та навичок необхідних для успішної роботи перекладача. В інтегрованому підході у центрі навчання знаходиться студент як суб'єкт навчальної діяльності, а система навчання передбачає максимальне врахування індивідуально-психологічних, вікових і національних особливостей студентів, а також його інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо-русский терминологический справочник по методике преподавания иностранных языков. – СПб. : Изд-во «Русско-Балтийский информационный центр «БЛИЦ», «Cambridge University Press», 2001г. – 224с.
2. Завізіон К. Г., Сапожников С. В. Формування комунікативної культури студентів-філологів засобами інтерактивних форм проведення занять / К. Г. Завізіон, С. В. Сапожников // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до вип. 36, Том VII (67) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Грозис, 2016. – 534с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. Класичних, педагогічних та лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590с.
4. Митрова Н. О. Формирование коммуникативной культуры у студентов вуза в процессе их включения в социально ориентированную деятельность / Нэлла Олеговна Митрова : автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.08; Адыгейский государственный университет. – Майкоп, 2006. – 27 с.
5. Энциклопедический социологический словарь / под ред. Г. В. Осипова. – М. : ИСПИ РАН, 1995. – 676 с.
6. Herskovits M. Cultural Anthropology / M. Herskovits. – N.-Y., 1985. – P. 351.
7. Sumner W., Keller A. The science of society/ W. Sumner, A. Keller. – New Heaven, 1927. – P. 46–47.

Завізіон К. Г., Днепропетровский университет имени Альфреда Нобеля, г. Днепропетровск, Украина

ИНТЕГРИРОВАННЫЙ ПОДХОД К ФОРМИРОВАНИЮ КОММУНИКАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ПЕРЕВОДЧИКОВ

Статья посвящена анализу существующих определений понятию «культура», «коммуникативная культура» и «подход». Исследовано современные подходы к формированию коммуникативной культуры, которые были предложены Украинскими и зарубежными учеными. Представлен интегрированный подход к формированию коммуникативной культуры переводчика, который имеет характеристики деятельности, профессионально-ориентированного, компетентного и культурологического подходов.

Ключевые слова: интегрированный подход; коммуникативная культура переводчика; студенты-филологи; учебный процесс.

Zavizion K. G., Alfred Nobel University, Dnipropetrovsk, Ukraine

INTEGRATED APPROACH TO FORMING FUTURE INTERPRETERS' COMMUNICATIVE CULTURE

The article is dedicated to investigation of key approaches to denoting the following notions "culture", "communicative culture" and "approach". We have studied the main approaches to forming communicative culture offered by national and foreign scholars. In the course of analysis we have identified absence of a developed approach to forming communicative culture of future interpreters. Thus we have represented a new integrated approach to forming communicative culture of future interpreters. The abovementioned approach combines key features of active (intensive teaching methods), profession-oriented (students' interests and needs of future

profession are taken into consideration in the educational process), competence (the emphasis is placed on the result, rather than on the process of education) and cultural (beneficial interdependence of language and culture in the teaching process) approaches. Thus integrated approaches aimed at forming the necessary skills and knowledge for successful work of the future interpreter.

Keywords: *integrated approach; interpreter's communicative culture; philology students; educational process.*

Рецензенти: д-р пед. наук, професор М. М. Букач;
д-р пед. наук, професор О. П. Мещанінов

© Завізіон К. Г., 2016

Дата надходження статті до редколегії 18.04.2016